

sok, misztikák, spiritizmusok, indiai fakírok és Messiások, akik autókon és csatahajókon rohannak Európa felé, valami nem európai számára való belladonnával. Túlkomplikálódott és összezavarodott minden. A lélektan s vallási rituálék ceremóniáival kereng körülötted: s gyóntat, tisztít és feloldoz! Mindez a sok önmagunkról való tudás még tovább küszöböli belőlünk, illetve csökkenti bennünk az istenekben és az önmagunkban való hitet. Az istenek közül csak a jók múltak el és vannak múlóban, mert a babonák istenei még élnek, s ami a legjellemzőbb: a legkülönbözőbb területeken bukkannak fel. Minden „jelentés” és „szimbólum” és titokzatos és rejtélyes korrespondenciákra utaló „jel.” Az arc, a járás, a fekvés, a kézírás, a hang – mindezek ma sokkal többet mondanak, vagy legalábbis annyit, mint a régi, ősi és primitív kinyilatkoztatások. Az európai eszmék nagy bálja tele van cigányasszonnyal, látnokkal és jóssal. A csillagászati matematika a mágusok kockajátékának köntösére került. [...]

(1929. 1.)

LIGETI ERNŐ

A paradox Kolozsvár

(Részlet)

[...] Kolozsvárnak marad Erdély, Temesvárnak marad a Bánság. A politikai centralizálás törekvése már kevesebb akadályokba ütközött. Kolozsváron tekintélyes magyar intézmények működtek már a múltban is, EMKE, EME, itt van az erdélyrészi református és unitárius püspökség székhelye, itt székel a római katolikus státus, Kolozsvár nagy múltú magyar város, szinte automatikusan vették hát tudomásul, hogy Kolozsváron székeljen a Magyar Párt is, és innen irányíttassék a tagozatok élete. Ebbe a megoldásba a tudat küszöbe alatt belejátszott az a körülmény is, hogy a románság az összes erdélyi városok között éppen. Kolozsvárt akarta leginkább elrománosítani, és hogy Gyulafehérvárról az erdélyi románság Kolozsvárra tette át a főhadiszállását. Immár két erdélyi nemzet is centrumává avatja Kolozsvárt, mi sem természetesebb, hogy a magát külön nemzetiséggé deklaráló zsidóság – amely elhatározás természetesen Erdély zsidóságának csak törpe hányadát öleli fel – hasonlóképpen itt vélte helyesnek felállítani a Zsidó Nemzeti Szövetség centrumát. Kolozsvárra került át a szociáldemokrata munkásság vezetősége is és minden ilyen politikai és parlamenti párt képletét magára öltő megmozdulás önmaga körül kitermelte a központi sejtet, az Erdélyre szóló intézmények egész sorát. E pillanatban Kolozsvár palettájának minden más erdélyi és bánági várostól megkülönböztethető színkeveréke, hogy itt az új nyugati országgrész politikai tűzhelye, és innen lehet legjobban hallani Erdély és Bánát szívverését. Egyedül a szászok mellőzik érthető okokból Kolozsvárt, noha e városnak megvan a maga szásznémet hangja, ha mindjárt erőtlennül is. Ezek a különböző politikai erőfeszítések a városban bizonyos feszültséghez vezetnek, bizonyos lappangó polgárháború-féléhez, amely fellángol, vértelen formájában, valahányszor választásokon vagy nem választásokon, de a népi érvényesülés lobogóját kell győzelemre vinni. Minden más városban, ahol megfordultam, nagyobb az összeműködés, a társadalmi élet hajszálcsöves áramlása, mint éppen minálunk. Itt Kolozsváron ha akarom három, ha akarom négy világ is él egymás mellett: magyarok, románok, szászok, zsidók és ezek nem igyekeznek tudomást venni egymásról, kitépik magukat minden közös társadalmi érintkezésből. Érdekes, hogy míg a Kolozsváron székelő angol, francia, osztrák, cseh-szlovák, magyar, német, olasz külügyi képviselők a diplomáciai testület doyenjének vezetése alatt időnként megtalálják nemcsak az érintkezés, de a barátságos társadalmi kapcsolatok szálait is, addig Kolozsvár autochton nemzetiségeinek nincs egyetlen közös foyerje sem, ahol hébe-korba összejöhetnének az emberek, pláne tekintetbe véve azt, hogy a gyakorlatban még a városi autonómiának sincs meg a korszerű testülete, és így az előbb említett nemzetiségközi találkozások rendszeresítése fokozottabban indokolt. Valahogy úgy érzem, hogy a népek közötti gondolatfluktuációnak ez a mesterséges eldugaszolása ismét jellemző kolozsvári tünet, amelynek egyik oka nemcsak az, hogy e város eredendőleg konzervatív és elzárkózó – mint említettük, a magyarok még maguk között is elzárkózók, hogyne volnának elzárkózóak más nemzetiségekkel szemben? – de azért is, mert a brüszk népesítési politi-

ka megbontotta a lakosság kifejlődésének természetes folyamát, és máról holnapra egyetlen mozzanattal a város lakosságának harminc százalékát az „illetékesség” lovagjává avatva kicseppentette Kolozsvárt a többi vegyes lakosú kisvárosokat annyira jellemző intimitásából. [...]
(1929. 11.)

MOHOLY-NAGY LÁSZLÓ

A szelet-embertől az egész emberig

(Részlet)

[...]

A szelet-ember

Csak ami a saját élmények egészéből kikristályosodik, csak az lesz az ember igazi építő anyaga. Ezzel szemben a mai nevelés elköveti azt a hibát, hogy elsősorban egyes élmények szerzésére fekteti a fő súlyt.

Ahelyett, hogy saját középpontját tágítaná, mint ahogyan azt a primitív ember léte kényszerűségéből teszi, amikor egy személyben vadász, kézműves, építőmester, orvos, stb., a mai ember – összes többi képességeit kihasználatlanul hagyva – csak egyetlen egy mesterséggel foglalkozik. A tradíció, a tekintély súlya megfélemlíti a mai embert, bizonyos élményterületeken túl nem merészkedik.

Szakember lesz belőle. Nincsenek többé eredeti élményei. Állandó harcban ösztöneivel a külsőleges tudás erőszakot vesz rajta, belső biztonsága eltűnik, nem mer többé saját magának szeme sem lenni. A specialisták, mint egy hatalmas titkos szervezet tagjai, elzárják az utat a sokoldalú egyéni élményekhez, amelyek pedig az egészséges ösztönű ember számára nemcsak lehetőségek, hanem biológiai jóléte miatt egyenesen kívánatosak.

A hivatás megválasztása gyakran külső indokok alapján történik: az ember cukrász lesz vagy asztalos, mert éppen akkor e hivatásokban tanulóihiány mutatkozik; az ember ügyvéd lesz vagy gyáros, mert átveheti; az apja üzletét.

A hangsúly az egyes hivatások éles elkülönítésén, a specializálódáson van; a kereslet uralkodik.

Így lesz az ember lakatos vagy ügyvéd vagy építész stb. (egy zárt szeletben), és még a jobbik eset, ha a hivatás-ember tanulmányai befejeztével még szaktudását tovább bővíteni igyekszik, ha a maga speciális szeletét, amit az életből kivágott a maga számára, a végtelenbe igyekszik tágítani.

E ponton felmondja a szolgálatot egész eddigi pedagógiánk, a számtalan hivatási tanácsadó és pszichotechnikai alkalmassági vizsga dacára. Minden kizárólag a mai termelési rendszer bázisán működik, amely a javak termelésének csak külső alkalmait ismeri.

A hivatás ma minden egyéb, csak nem egy közület céljaival és szükségleteivel való szolidaritás. A tulajdonképpeni élet a „hivatás” mellett folyik, amely gyakran kikényszerített és gyűlölt.

A jövőnek szüksége van az egész emberre

Az ember szeletszerű kiképzése ma nem: kerülhető el. Nem szabad azonban, hogy annyira menjen, hogy mellette az ember elsorvadjon – az oly nagyra tartott szaktudása mellett. A szelet-ember a központi, a közületben organikusan belenőtt emberben kell gyökereznie: erős, nyílt, boldog, mint amilyen gyermekkorában volt. Ezen organikus biztonság nélkül a leggazdagabb szaktudás is (a felnőttek e „kiváltsága”) tisztára mennyiségi gazdagodás, anélkül, hogy általa az ember életintenzitása fokozódna, életének köre tágulna. Csak az érzés tisztaságával és a tudás józanságával egyformán felfegyverzett ember képes magát a speciális hivatásnak mégoly komplikált követelményeibe beledolgozni s az egész életet uralni. Csak ezen az alapon található meg az ember azt az élettervet, amely a közösségen belül a megfelelő helyre állítja. [...]

(1930. 2.)